

Административное право и процесс

CZU 342.84(478)

ORGANELE ABILITATE CU SOLUȚIONAREA LITIGIILOR ELECTORALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Maria GRĂU-PANȚUREAC,
doctor în drept., lector universitar,
Academia de Studii Economice a Moldovei

REZUMAT

Subiectul analizat rezidă în conceptualizarea răspunderii pentru încălcarea normelor de drept electoral, prin nuanțarea importanței instituției răspunderii în protecția și restabilirea drepturilor electorale încălcate, elucidând organele abilitate cu soluționarea litigiilor electorale, precum și formularea de concluzii îndreptate spre îmbunătățirea domeniului de reglementare a drepturilor electorale și valorificarea eficientă a acestora în contextul desfășurării unor alegeri libere și corecte.

Cuvinte cheie: Responsabilitate, răspundere juridică, răspunderea pentru încălcarea normelor de drept electoral, litigiu electoral, conflict electoral, fraudă electorală, contencios electoral.

THE BODIES EMPOWERED TO SETTLE ELECTORAL DISPUTES

Maria GRĂU-PANȚUREAC,
docteur en droit, university lecturer
Academy of Economic Studies of Moldova

SUMMARY

The important solved scientific problem lies in conceptualizing the responsibility for violation of the electoral law, by defining the importance of the institution of responsibility in the protection and restoration of the violated electoral rights, the elucidation of its particularities and its forms, as well as the formulation of the recommendations and proposals of the law on the window aimed at improving the scope of electoral rights regulation and their efficient use in the context of holding free and fair elections.

Key words: responsibility, legal liability, liability for violation of electoral law, electoral litigation, electoral conflict, electoral fraud, contentious litigation.

Problema. Legislația Republicii Moldova în materie electorală este una complexă, din care cauză persoanelor care activează în domeniul electoral le revine un rol extrem de important în asigurarea și garantarea desfășurării scrutinelor electorale conform legislației naționale și a standardelor internaționale. Orice greșală, ezitare sau întârziere riscă a fi sancționată prin legiferarea de către instanțele judecătorești a abuzurilor sau fraudelor electorale sesizate.

La etapa actuală, în Republica Moldova sunt elaborate puține lucrări care ar aborda problema organelor implicate în soluționarea litigiilor electorale iar articolul dat este o lucrare complexă în ceea ce privește caracterizarea teoretico-practică a competenței acestor instituții. Necesitatea unei astfel de cercetări este impusă de numeroase încălcări a legislației

electorale care se comit în cadrul campaniilor electorale și alegerilor din Republica Moldova.

Actualitatea temei cercetate. Studiarea tematicii cu privire la organele abilitate cu soluționarea litigiilor electorale este una actuală și de o importanță incontestabilă dat fiind faptul că prin intermediul acestor instituții este asigurată restabilirea drepturilor electorale încălcate și nu în ultimul rând asigurarea unor alegeri libere și corecte.

Introducere. Alegerile sunt modalitatea prin care cetățenii își exprimă opțiunea sa electorală pentru susținerea unuia dintre candidații care concurează în vederea obținerii unei funcții publice. Votul este exprimarea preferinței cetățeanului pentru o persoană sau un partid pentru ocuparea unei funcții în organele de stat.

În contextul evoluției relațiilor sociale ale numeroaselor scrutine electorale, în care persistă mereu careva tensiuni determinate de comiterea încălcărilor electorale, se impune necesitatea studierii mai aprofundate a răspunderii pentru încălcarea normelor de drept electoral și a organelor abilitate cu soluționarea litigiilor electorale.

Scopul și sarcinile cercetării. Scopul cercetării constă în realizarea unei cercetări multiaspectuale a organelor abilitate cu soluționarea litigiilor electorale și a contenciosului electoral. Pentru atingerea scopului propus am trasat următoarele sarcini: a) analiza răspunderii pentru încălcarea normelor de drept electoral prin prisma art. 2 și 38 din Constituția Republicii Moldova, în concordanță cu art. 71-75 ale Codului Electoral al Republicii Moldova; b) analiza organelor abilitate cu soluționarea litigiilor electorale.

Metode aplicate și materiale folosite. În procesul de elaborare a articolului dat, au fost utilizate următoarele metode de cercetare: metoda analizei, a sintezei, metoda comparației ș.a. În calitate de materiale științifice au fost utilizate Codul electoral al Republicii Moldova (CE), Codul Administrativ al Republicii Moldova (CA), Codul de Procedură Civilă al Republicii Moldova (CPC), precum și surse doctrinare în domeniu.

Rezultate obținute și dezbateri constau în abordarea teoretică dar și practică a tuturor factorilor și circumstanțelor relevante pentru subiectele supuse cercetării – organele competente cu soluționarea litigiilor electorale și a specificului contenciosului electoral.

În continuare, vom analiza organele abilitate cu soluționarea litigiilor electorale în Republica Moldova.

Buna desfășurare a scrutinului electoral constituie o garanție fundamentală a exercitării în condițiile legii a suveranității poporului, a exprimării voinței acestuia pe marginea constituirii autorităților sale reprezentative, care urmează să-i realizeze interesele și aspirațiile [1].

Legalitatea procesului electoral presupune constituționalitatea legislației electorale, asigurată de unica jurisdicție constituțională în stat – Curtea Constituțională, precum și legalitatea procesului de aplicare a legislației electorale în cadrul scrutinului electoral – asigurată atât de către Curtea Constituțională, instanțele judecătorești, organele electorale, cât și de alte autorități.

Curtea Constituțională are atribuții în ceea ce privește asigurarea constituționalității legislației electorale, precum și este abilitată cu confirmarea constituționalității desfășurării scrutinului electoral [2].

Conform art. 14 din Codul Electoral, sistemul organelor electorale ale Republicii Moldova este

format din Comisia Electorală Centrală, Consiliile Electorale de Circumscripție și Birourile Electorale ale secțiilor de votare [3].

Potrivit art. 16 din Codul Electoral, Comisia Electorală Centrală este persoană juridică, ale cărei atribuții sunt stabilite de art. 22, 26 din Codul Electoral.

Reieșind din prevederile art. 28, 29 din Codul Electoral, consiliile și birourile electorale sunt organe temporare, care se constituie înainte de scrutin și își încheie activitatea după confirmarea legalității alegerilor și publicarea rezultatelor finale. Acestea exercită atribuții prevăzute de art. 28, 30 din Codul Electoral.

Potrivit art. 53 alin. (1) din Constituție, persoana vătămată într-un drept al său de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins, anularea actului și repararea pagubei [4].

Așadar, după cum s-a menționat, litigiile electorale se examinează în ordinea stabilită de Codul Electoral, completându-se cu prevederile Codului de Procedură Civilă și al Codului Administrativ.

Prin urmare, autorităților statului le revine obligația de a examina sesizările și contestațiile depuse fiind obligate să întreprindă și să ia măsurile necesare întru stoparea fenomenului depistat. De asemenea, autorităților statului le revine și obligația supravegherii corectitudinii pregătirilor, organizării și desfășurării scrutinelor electorale.

Legislația în vigoare prevede garanții privind apărarea drepturilor electorale ale alegătorilor sau concurenților electorali prin crearea unui sistem de contestare a actelor emise de către organele electorale. Acest sistem poate fi realizat atât pe cale judiciară cât și administrativă, adică prin adresarea nemijlocită a persoanei cointeresate direct în instanțele de judecată și către organele electorale ierarhic superioare.

Procedura de examinare a conflictelor electorale este prevăzută de Capitolul 12, secțiunea 1, Cod Electoral al Republicii Moldova. Totodată, legiuitorul nu a repartizat secțiuni separate pentru procedurile extrajudiciare, adică contestarea acțiunilor organelor electorale în organele electorale ierarhic superioare și în instanțele de judecată.

Potrivit prevederilor art. 71 alin. (1) Cod Electoral, alegătorii și concurenții electorali pot contesta acțiunile/inacțiunile și hotărârile consiliilor și birourilor electorale în organele electorale ierarhic superioare și în instanțele de judecată.

În scopul asigurării alegerilor libere și corecte, legislația în vigoare, în special Codul Electoral, reglementează mecanismul de control al procesului electoral, de apărare a drepturilor electorale ale

alegătorilor și ale concurenților electorali. Prin urmare, controlul legalității actelor electorale constituie o parte indispensabilă a procesului electoral [1].

Comisia Electorală Centrală și organele electorale ierarhic inferioare emit acte administrative, care pot fi supuse controlului legalității în ordinea contenciosului administrativ.

În lumina celor menționate se reține că litigiile cu caracter electoral urmează a fi examinate în ordinea contenciosului administrativ, deoarece cerințele înaintate în instanța de judecată pentru apărarea drepturilor electorale sunt cerințe care rezultă din raporturi administrative și, ținând cont de specificul lor, necesită a fi examinate și soluționate în termene foarte restrânse [5].

Menționăm, procedura care reprezintă un mecanism de asigurare a respectării drepturilor electorale ale cetățenilor, este numită *contencios electoral*. În cazul alegerilor, inițierii unui referendum, acțiunile/inacțiunile administrației publice locale, legate de întocmirea și autentificarea listelor de subscripție, la fel urmează a fi examinate și soluționate în procedura contenciosului administrativ cu caracter electoral.

Cerințele privind apărarea onoarei și demnității concurenților electorali nu constituie obiect de examinare în contenciosul electoral, acestea urmând a fi examinate și soluționate conform prevederilor Legii cu privire la libertatea de exprimare nr. 64 din 23.04.2010, intrată în vigoare la 09.10.2010 [6].

Legalitatea actelor administrative electorale emise de către organele electorale este verificată atât de autoritățile publice, cât și de către autoritatea judecătorească în vederea asigurării respectării drepturilor constituționale ale cetățenilor la alegeri libere și corecte. Așadar, instanțele de judecată reprezintă un mecanism legal de supraveghere a procesului electoral, fiind un garant al asigurării alegerilor libere, democratice, echitabile și transparente. Competența instanțelor judecătorești cu privire la asigurarea legalității scrutinului electoral se rezumă la: examinarea materialelor privind confirmarea legalității alegerilor; validarea mandatelor candidaților; examinarea litigiilor în timpul campaniei electorale etc.

Astfel, instanțele judecătorești pot dispune: afirmarea sau infirmarea legalității alegerilor; validarea mandatelor aleșilor locali; confirmarea listelor candidaților; examinarea litigiilor, a contestațiilor electorale și postelectorale etc. [7, p. 40–45].

Ținem să menționăm importanța instanțelor judecătorești în examinarea și soluționarea litigiilor electorale, care reprezintă unul din mijloacele principale de protecție a drepturilor constituționale exclusiv-politice ale cetățeanului – de a alege și de a fi ales.

Vorbind despre rolul organelor judiciare în examinarea și soluționarea litigiilor electorale, este inevitabil necesar de a ne referi la un șir de norme ale dreptului internațional și Constituția Republicii Moldova.

Astfel, în conformitate cu art. 8 al Declarației Universale a Drepturilor Omului din 10 decembrie 1948, „orice persoană are dreptul să se adreseze în mod efectiv instanțelor judiciare competente împotriva actelor care violează drepturile fundamentale ce îi sînt recunoscute prin constituție sau prin lege” [8].

În art. 4 al Constituției Republicii Moldova este stipulat, că apărarea de către stat a drepturilor și libertăților omului și cetățeanului în Republica Moldova este garantată. O specificare a garanției numite poate servi, probabil, norma prevăzută în art. 20 al Constituției Republicii Moldova, conform căreia fiecare are dreptul la apărare judiciară.

Litigiile în procesul electoral sunt lucruri firești și nu înseamnă că ceva nu ar merge bine, ci, dimpotrivă, acest lucru denotă existența transparenței, libertății de exprimare și că soluționarea corectă și la timp a acestora va contribui la desfășurarea unor alegeri democratice și la realizarea actului justiției în general.

Astfel, în cazul în care o persoană se consideră lezată în drepturile sale, ea poate contesta în condițiile legii faptele pe care le presupune a fi ilegale [9, p. 52–54]. Apariția anumitor situații de conflict între participanții la relațiile de drept electoral sunt inevitabile în cursul oricărei campanii electorale. Motivele apariției litigiilor electorale pot fi diverse: de exemplu, comiterea unor încălcări cu caracter electoral sau interpretarea neunivocă a legii electorale de către diferiți subiecți de drept.

Ca și obiect al litigiilor electorale pot fi actele electorale, acțiunile și inacțiunile, precum și orice procedeu și operație electorală realizate de organele electorale, concurenții electorali sau alți subiecți ai procesului electoral. În calitate de subiecți ai raporturilor juridice menționate pot fi: organele electorale, concurenții electorali și reprezentanții acestora, observatorii, mijloacele de informare în masă, autoritățile publice centrale și electorale, precum și cetățenii [1, p. 41].

Apărarea judiciară a drepturilor electorale ale cetățenilor asigură funcționarea corespunzătoare a instituțiilor care se ocupă de procesul electoral, reprezentând un mecanism legal de realizare a drepturilor electorale. Un important aspect al activității judiciare la examinarea și soluționarea litigiilor electorale constă în faptul că puterea judecătorească, de fapt, se află în afara luptei electorale a concurenților politici, aceasta fiind un garant al legalității desfășurării scrutinelor electorale.

Contestațiile. Procedura prealabilă. Perfectarea normativă a instituției contestației, ca mijloc universal de protecție a drepturilor electorale ale cetățenilor, răspunde necesităților creării unei secțiuni colizionale a dreptului electoral care să reglementeze conflictele legate de organizarea și desfășurarea alegerilor [10, p. 45].

Republica Moldova este un stat în care soluționarea contestațiilor cu caracter electoral revine atât organelor electorale (în procedura extrajudiciară), cât și instanțelor de judecată.

Conform prevederilor Codului Electoral, la actele administrative ale organelor electorale se referă actele emise de către acestea, sub formă de hotărâre sau decizie.

Acțiunile organelor electorale reprezintă manifestarea de voință a acestora, în legătură cu exercitarea anumitor atribuții stabilite prin lege, legate de organizarea și desfășurarea oricărui tip de scrutin. Prin *inacțiunile organelor electorale* se va subînțelege neexecutarea de către acestea a atribuțiilor sale în conformitate cu prevederile legale, care se pot materializa prin eschivarea de la adoptarea unei soluții, care este o formă a inacțiunii, se va avea în vedere situația în care organul electoral, deși în virtutea legii era obligat să examineze anumite chestiuni și să ia act de decizie, a evitat să execute aceste obligațiuni [5].

Dat fiind faptul că legislația în vigoare investeste nu numai instanțele judecătorești cu competența de a examina și soluționa conflictele electorale, ci și organele electorale, se menționează că procedura detaliată de examinare a contestațiilor în fața organelor electorale este reglementată prin Hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 3353 din 20 iulie 2010 cu privire la aprobarea Regulamentului privind procedura de examinare și soluționare a contestațiilor de către organele electorale în perioada electorală [11].

Conform pct. 2 al acestui Regulament, *contestația* este definită ca o cerere, în formă scrisă, de anulare sau revizuire a unui act, a unei hotărâri sau de contestare a legalității acțiunilor/inacțiunilor organelor electorale sau a concurenților electorali, după caz, a participanților la referendum, de reclamare a încălcării Codului Electoral.

Organele electorale examinează contestațiile privind: anularea sau revizuirea unui act, a unei hotărâri emise de organul electoral ierarhic inferior; acțiunile/inacțiunile acestuia; finanțarea campaniilor electorale de către concurenții electorali/participanții la referendum. În cauzele electorale examinate de către organele electorale, în calitate de parte a unei contestații poate apărea alegătorul, concurentul electoral sau organul electoral ale cărui acțiuni/inacțiuni și hotărâri se contestă, după caz, participanții la referendum [11].

Contestația se întocmește în formă scrisă și va corespunde cerințelor stabilite de art. 71 alin. (5) din Codul Electoral.

Contestațiile privind listele electorale (privind neincluderea sau excluderea alegătorului din lista electorală, precum și alte incorectitudini din listele electorale) se examinează de către organele electorale, în decurs de 24 de ore, iar refuzul de corectare sau includere în lista electorală poate fi contestat de subiecții interesați în instanța de contencios administrativ, cu respectarea procedurii prealabile (art. 45 alin. (2) din Codul Electoral) [11].

Prevederile art. 71, 72 din Codul Electoral reglementează acțiunile/inacțiunile organului electoral, concurentului electoral, hotărârile organului electoral, pentru care este prevăzută calea prealabilă de soluționare a litigiului, pot fi contestate în instanța de judecată, în termen de 3 zile calendaristice de la data expirării termenului de examinare a cererii prealabile.

Actele Comisiei Electorale Centrale și ale Consiliului Coordonator al Audiovizualului cu privire la organizarea și desfășurarea alegerilor se contestă în instanța de judecată, fără respectarea procedurii prealabile (art. 71 alin. (4) din Codul Electoral).

Dreptul de a alege (drept electoral activ), dreptul de a fi ales (drept electoral pasiv), la fel, și dreptul de a participa la referendum aparține doar cetățenilor Republicii Moldova care au atins vârsta de 18 ani (art. 38 din Constituția Republicii Moldova, art. 11, 12 din Codul Electoral).

Astfel, adresarea în instanța de judecată, pentru realizarea drepturilor electorale urmează a fi însoțită de dovada deținerii cetățeniei Republicii Moldova. Articolul 58 alin. (1) din Codul Electoral, prevede că dovada cetățeniei Republicii Moldova se face prin prezentarea actului de identitate. Actele, prin care se confirmă cetățenia, sunt enumerate în art. 5 din Legea cetățeniei Republicii Moldova [12].

Totodată, legiuitorul, în art. 13 din Codul Electoral, a prevăzut anumite situații în care cetățeanului i se poate restricționa aceste drepturi electorale. Cu toate acestea, limitarea drepturilor electorale, în temeiul normei enunțate, având în vedere jurisprudența CtEDO, urmează a fi argumentată și justificată pe temeuri rezonabile și obiective (a se vedea Cauza Murat Vural contra Turciei, Hotărârea din 21.10.2014, Cauza Alajos Kiss contra Ungariei, Hotărârea din 20 mai 2010 etc.) [5].

Cetățenii sunt în drept să se adreseze în instanța de judecată pentru apărarea dreptului electoral activ, de exemplu, în cazurile legate de incorectitudinea întocmirii listelor electorale, în cazurile de neprezentare a informației solicitate, în cazurile în care au fost lipsiți de posibilitatea de a vota în circumscripția electorală.

De asemenea, cetățenii pot să solicite și apărarea dreptului electoral pasiv, în cazul în care consideră că le este lezat acest drept (ex.: contestarea refuzului privind înregistrarea în calitate de concurent electoral, candidat în alegeri) [5].

În baza art. 4 alin. (1) pct. 7 din Legea taxei de stat [94], art. 85 alin. (1) lit. a) din Codul de Procedură Civilă, reclamanții, în procedura de contencios electoral, sunt scutiți de plata taxei de stat.

Raporturile juridice, generate de conflictele electorale, implică declanșarea unui mecanism legal de soluționare a acestora, care este determinat de Codul Electoral, Codul Administrativ și Codul de Procedură Civilă.

Astfel, în conformitate cu art. 72, 73 din Codul Electoral, art. 277-278 din Codul de Procedură Civilă, art. 189 art. 191 (alin. 3) din Codul Administrativ, competente în judecarea litigiilor electorale sunt judecătoriile și Curtea de Apel Chișinău.

Judecătoriile, ca instanțe de contencios administrativ, examinează și soluționează:

- contestațiile împotriva hotărârilor, acțiunilor/inacțiunilor consiliilor/birourilor electorale;
  - contestațiile cu privire la reflectarea campaniei electorale de către mijloacele de informare în masă scrise;
  - cererile cu privire la refuzul radiodifuzorilor locali de a difuza sau de a publica, în condițiile legii, publicitatea electorală, contra plată sau gratuit;
  - cererile cu privire la renumărarea voturilor în alegerile locale;
  - cererile privind anularea înregistrării concurenților electorali în alegerile locale (art. 75 CE);
  - contestațiile împotriva neincluserii alegătorilor în listă sau excluderii din ea, precum și împotriva altor erori comise la înscrierea datelor despre alegători.
- Curtea de Apel Chișinău, ca primă instanță, judecă:
- litigiile ce țin de contestarea actelor Comisiei Electorale Centrale și Consiliului Coordonator al Audiovizualului cu privire la organizarea și desfășurarea alegerilor;
  - litigiile privind contestarea actelor (hotărârilor) Comisiei Electorale Centrale și Consiliului Coordonator al Audiovizualului, în cazul adoptării unor decizii noi, în baza cererii prealabile a persoanei interesate;
  - litigiile privind refuzul radiodifuzorilor naționali de a difuza sau, respectiv, de a publica publicitatea electorală în campania electorală pentru alegeri parlamentare, prezidențiale și referendumuri republicane;
  - cererile de anulare a înregistrării concurenților electorali, în cazul alegerilor parlamentare, prezidențiale (art. 75 alin. (5), 105 din Codul Electoral).

Pricinile de contencios electoral se vor examina în conformitate cu norma de competență teritorială generală, reglementat de Codul de Procedură Civilă.

Codul Administrativ (art. 191) [13] stabilește că judecătoriile soluționează în fond toate acțiunile în contencios administrativ, inclusiv litigiile electorale, cu excepția cazurilor aflate în competența Curților de Apel și a Curții de Apel Chișinău. Codul pune în competența Curții de Apel Chișinău soluționarea în primă instanță a acțiunilor în contencios administrativ atribuite în competența sa prin Codul Electoral.

În sensul acestei norme, acțiunea se intentează în instanța (în oricare din sediile instanței) de la domiciliul/sediul pârâtului. Conform art. 72 alin. (2) din Codul Electoral, în cazul alegerilor locale, hotărârile consiliilor electorale asupra contestațiilor ce vizează acțiunile/inacțiunile concurenților electorali pot fi atacate în instanța de judecată, în a cărei rază teritorială se află consiliul respectiv.

Renumărarea voturilor în alegerile parlamentare și prezidențiale nu este de competența instanțelor judecătorești, aceasta îi revine Curții Constituționale, care este abilitată prin lege să confirme sau să infirme legalitatea alegerilor parlamentare, cât și a celor prezidențiale.

De asemenea, potrivit art. 177 din Codul Electoral, Curtea Constituțională confirmă sau infirmă, printr-o hotărâre, rezultatele referendumului republican.

Actul de procedură, prin care este sesizată instanța de contencios administrativ, trebuie să corespundă exigențelor prevăzute de art. 166 și 167 din Codul de Procedură Civilă pentru cererea de chemare în judecată, precum și cerințelor stabilite de art. 71 alin. (1) și (5) din Codul Electoral. În cazul în care cererea de chemare în judecată nu întrunește exigențele prevăzute de lege, judecătorul va întreprinde una din măsurile prevăzute de art. 171 alin. (1) din Codul de Procedură Civilă, și anume: nu va da curs cererii (art. 170 CPC); va restitui cererea de chemare în judecată sau va refuza primirea cererii (art. 169 din CPC) [14].

Este foarte important ca la primirea cererii de chemare în judecată, judecătorul să verifice faptul respectării procedurii prealabile de soluționare a litigiului, pe cale extrajudiciară, dacă legea nu prevede altfel.

Procedura de depunere și soluționare a cererii prealabile este reglementată prin Titlul V al CA. Potrivit art. 208 al Codului Administrativ al Republicii Moldova, *în cazurile prevăzute de lege, până la înaintarea acțiunii în contencios administrative, se va respecta procedura prealabilă.* Această procedură se pune în aplicare prin depunerea cererii prealabile, care în conformitate cu art. 19 din CA *este instituția care oferă o cale de soluționare prejudiciară a litigiilor administrative.*

Articolul 165 din CA reglementează termenul de 30 de zile pentru depunerea cererii prealabile, termen care începe să curgă din momentul notificării actului administrativ individual ori a respingerii petiției. Autoritatea publică emitentă soluționează cererea prealabilă în termen de 15 zile calendaristice.

Nerespectarea procedurii prealabile constituie temei de restituire a cererii de chemare în judecată în conformitate cu art. 170 alin. (1) lit. a) din Codul de Procedură Civilă.

Ținând cont de faptul că prevederile art. 72 din Codul Electoral impun termene restrânse de examinare a litigiilor electorale, judecătorul decide primirea cererii de chemare în judecată în ziua depunerii ei. Tot în această zi se înmânează pârâtului copia cererii și a actelor anexate la cererea reclamantului, iar în caz de imposibilitate – a doua zi, cu excepția cazurilor când pricina se examinează în ziua primirii ei. Părțile vor fi chemate la prima prezentare, de regulă, în ziua fixată pentru dezbaterile judiciare.

În baza art. 32 alin. (7) din Codul Electoral, judecătorii desemnați în componența consiliilor electorale nu pot examina litigiile cu caracter electoral din circumscripția respectivă, începând cu data formării consiliului. Luând în considerație circumstanțele concrete ale cauzei, judecătorul soluționează, în conformitate cu art. 183 și 185 din Codul de Procedură Civilă, chestiunea cu privire la componența participanților la proces, adică cu privire la părțile procesului, a altor persoane care pot interveni în proces alături de părțile procesului.

În conformitate cu art. 204 CA, părți în procedura de contencios administrativ pot fi persoanele fizice sau juridice și autoritățile publice.

Ținem să menționăm, calitatea procesuală a participanților la proces în pricinile electorale în care se contestă actele administrative, acțiunile sau inacțiunile organelor electorale, în calitate de pârât participă organul electoral, ale cărui acte se contestă, precum și organul ierarhic superior care a examinat și a respins cererea prealabilă.

În cazul în care se contestă decizia consiliului local al autorității reprezentative a unității administrativ-teritoriale cu statut special privind desfășurarea referendumului local pentru revocarea primarului, în calitate de pârât va fi atras consiliul local respectiv sau autoritatea reprezentativă a unității administrativ-teritoriale cu statut special, precum și primarul, a cărui revocare se solicită prin referendum, iar în celelalte cazuri – autoritatea ce a refuzat stabilirea datei referendumului local [15].

În cauzele electorale în care sunt contestate acțiunile concurentului electoral sau se solicită anularea înregistrării concurentului electoral, acțiunea

se înaintează și împotriva candidatului înregistrat sau a partidului, ale cărui liste de candidați au fost înregistrate în ordinea stabilită de lege [5].

Reclamantul este acela care declanșează litigiul, adică orice persoană care se consideră lezată într-un drept subiectiv recunoscut de lege. Aici însă este de reținut că, în anumite cazuri, legislația determină cercul de persoane care au dreptul de a se adresa în instanța de judecată cu cerințe ce rezultă din raporturi juridice de drept electoral [5].

Astfel, potrivit art. 71 alin. (1) din Codul Electoral, concurenții electorali își pot apăra interesele în instanța de judecată, la examinarea contestațiilor ce vizează actele și hotărârile organelor electorale și ale concurenților electorali, în conformitate cu art. 15 alin. (1) Cod Electoral.

De asemenea, organele electorale sunt în drept să se adreseze în instanța de judecată în legătură cu încălcarea prevederilor legislației electorale de către alți subiecți ai raporturilor juridice electorale. Astfel, Comisia Electorală Centrală, în temeiul art. 71 din Codul Electoral, în cazul alegerilor parlamentare, poate sesiza Curtea de Apel Chișinău, cu cerere, privind anularea înregistrării concurentului electoral, în legătură cu încălcarea prevederilor art. 38 alin. (2) lit. i), alin. (3) lit. a), art. 47 alin. (21) din Codul Electoral.

Cu o cerere similară se poate adresa și consiliul electoral de circumscripție în instanța judecătorească din raza acestei circumscripții, în cazul alegerilor locale.

Pe lângă aceasta, se va ține cont de faptul că, după desființarea consiliilor electorale de circumscripție, drepturile procedurale ale acestora sunt preluate, prin succesiune, de către Comisia Electorală Centrală.

În ceea ce privește sarcina probațiunii, aceasta îi revine subiectului electoral, împotriva căruia a fost depusă contestația (pârâtul), în conformitate cu prevederile legale, acesta având posibilitatea de a-și prezenta propria poziție, de a aduce contraargumente în privința faptelor imputate, de a anexa probele corespunzătoare, de a depune referința în termenul acordat de instanță. În cazul nedepunerii referinței și a probelor în termenele indicate de judecată, pârâtul, personal sau prin reprezentantul legal, își va susține poziția în ședința de judecată. Neprezentarea părții, legal citate, în ședința de judecată nu va împiedica examinarea contestației [5].

Acțiunile/inacțiunile, hotărârile Comisiei Electorale Centrale, ale Consiliului Coordonator al Audiovizualului, actele mijloacelor de informare în masă se contestă în instanța de judecată în termen de 3 zile calendaristice de la data săvârșirii acțiunii/inacțiunii sau adoptării hotărârii respective.

Conform alin. (6) al art. 71 din Codul Electoral, examinarea contestațiilor privind finanțarea

campaniilor electorale ale partidelor politice nu se supune termenelor de prescripție prevăzute la art. 70. Instanța de judecată nu este în drept să refuze primirea cererii din cauza omiterii termenului de adresare în judecată. Dacă instanța de judecată, examinând circumstanțele litigiului, a constatat că termenul de adresare în judecată a fost încălcat din motive neîntemeiate, în acest caz respinge acțiunea, ca tardivă.

Termenele de examinare a contestațiilor sunt specificate în art. 73 din Codul Electoral. Potrivit art. 73 alin. (1), (2) și (3) din Codul Electoral, contestațiile privind acțiunile și hotărârile Comisiei Electorale Centrale în perioada electorală se examinează în termen de 5 zile calendaristice de la depunere, dar nu mai târziu de ziua alegerilor.

Contestațiile privind acțiunile și hotărârile consiliilor electorale de circumscripție și ale birourilor secțiilor de votare se examinează în termen de 3 zile calendaristice de la depunere, dar nu mai târziu de ziua alegerilor. Contestațiile privind acțiunile/inacțiunile concurenților electorali se examinează în termen de 5 zile calendaristice de la depunere, dar nu mai târziu de ziua alegerilor.

La examinarea contestațiilor și litigiilor, organele electorale și instanțele de judecată vor acorda prioritate celor care se referă la înregistrarea concurenților electorali și la corectitudinea întocmirii listelor electorale.

Contestațiile depuse la instanțele de judecată în ziua alegerilor se examinează în aceeași zi, iar contestațiile împotriva hotărârii organului electoral cu privire la totalizarea rezultatelor alegerilor și atribuirea mandatelor se examinează de către instanța de judecată concomitent cu confirmarea legalității și validarea mandatelor.

Aliniatul (5) al art. 73 din Codul Electoral prevede că programul instanțelor de judecată trebuie să fie organizat în așa fel, încât contestațiile să poată fi depuse și examinate fără întârziere. Nu împiedică examinarea cauzei și nu constituie temei de încetare a procedurii judiciare cazul în care nu s-a reușit examinarea și soluționarea litigiului până la expirarea termenului de examinare prevăzut de lege.

Potrivit art. 358 din Codul de Procedură Civilă, hotărârile pronunțate în primă instanță de judecători pot fi atacate cu apel la curțile de apel.

În conformitate cu art. 231 CA, hotărârile luate de judecătorii în ordinea contenciosului administrativ pot fi contestate cu apel.

Aceasta se impune și prin faptul că, în urma modificărilor enunțate, pricinile examinate în conformitate Codul de Procedură Civilă se supun căii de atac – apelul. Recursul se va putea declara, numai după ce hotărârea instanței de fond a fost atacată cu apel.

Legislația electorală stabilește termene restrânse de examinare a litigiilor electorale, de aceea, atât recursul, cât și apelul se vor depune în termen de 3 zile de la pronunțare. Apelul și recursul se vor examina în termen de 3 zile de la primirea dosarului în cauză [3, art. 68 alin. (6)].

Totodată, se mai reține că cererea de recurs trebuie să corespundă strict prevederilor art. 437 din Codul de Procedură Civilă, în special, alin. (1) lit. f) al acestui articol, în sens că nu se va admite depunerea recursului nemotivat.

Termenele restrânse de examinare a pricinilor cu caracter electoral condiționează situația în care recursul se va depune, în mod obligatoriu, motivat, fiind arătate temeiurile de fapt și de drept în baza cărora recurentul solicită modificarea sau desființarea hotărârii atacate [5].

Depunerea recursului nemotivat constituie temei de restituire a cererii de recurs, în conformitate cu prevederile art. 438 din Codul de Procedură Civilă, instanța restituind cererea printr-o încheiere nesusceptibilă de atac în termen de 5 zile.

Așadar, contenciosul electoral este structural format din aceleași componente ca și contenciosului administrativ general. Deci, contenciosului electoral este constituit din patru nivele de control, și anume solicitarea, exercitarea căilor prealabile – contestația, cererea de chemare în judecată și recursul. Suplimentar, la aceste etape ale contenciosului electoral, apare și posibilitatea depunerii unei cereri la Curtea Constituțională. Această posibilitate apare atât în momentul în care instanța care examinează pricina este sesizată în temeiul prevederilor Codului de Procedură Civilă, cât și în cazul validării alegerilor parlamentare.

Deci, contenciosul electoral reprezintă o categorie a contenciosului administrativ, prin intermediul căreia are loc sancționarea faptelor ilicite ale organelor electorale a concurenților electorali și a altor subiecți electorali.

În cazul în care unul dintre participanții la procesul electoral se consideră vătămat într-un drept al său, recunoscut de lege, de către un alt participant la procesul electoral, în vederea curmării acțiunilor/inacțiunilor ilicite și recunoașterii dreptului pretins încălcat, acesta se poate adresa atât pe cale extrajudiciară, cât și pe cale judiciară. Mai mulți practicieni privesc contenciosul electoral ca pe o garanție în vederea realizării drepturilor electorale, ce include în sine și operațiuni electorale [16, p. 24].

Din cele expuse mai sus, putem susține că rolul autorităților judecătorești în asigurarea legalității scrutinelor electorale este unul substanțial și determinant.

Concluzii. Desfășurarea scrutinelor electorale necesită eforturile umane, dar și multe resurse financiare, suportate atât de către stat (adică de electorat prin plata impozitelor de către fiecare alegător), cât și de fiecare candidat sau concurent în parte. Atât organele și autoritățile statului cât și concurenții electorali depun multă silință și muncă, dar care, într-un final, au scopuri diferite. Statul are obligația de a asigura organizarea și desfășurarea unor alegeri, prin care sunt asigurate respectarea drepturilor și standardelor electorale, iar concurenții electorali au scopul de a fi investiți în funcțiile dorite, prin utilizarea tuturor mijloacelor și metodelor admise de aceleași standarde și norme legale. Ambele „tabere” însă sunt tentate de a încălca sau de a evita prevederile legislației electorale și aceste tendințe negative persistă aproape întotdeauna.

Referințe bibliografice:

1. RAILEAN, P. *Rolul jurisprudenței în asigurarea legalității scrutinelor electorale*. În: Alegerile și dreptul electoral în Republica Moldova. Chișinău, 2014. 74 p. – [online]. <http://iimdd.md/wp-content/uploads/2015/01/Alegerile-si-dreptul-electoral-%C3%AEn-RM.pdf> [citată 21.10.2021].
2. *Codul Jurisdicției Constituționale*. Nr. 502 din 16.06.1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 28.09.1995, nr. 53–54.
3. *Codul Electoral al Republicii Moldova*. Nr. 1381 din 21.11.1997 republicat. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 451–463/768 din 29.12.2017.
4. *Constituția Republicii Moldova*, din 29.07.1994 republicată. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 78/140 din 29.03.2016.
5. *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, cu privire la aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației electorale*, nr. 4 din 26.09.2016 – [online]. <http://jurisprudenta.csj.md/searchhotexpl.php?id=210> [citată 25.10.2021].
6. MARTIN, P. *Sistemele electorale și modurile de scrutin*. București: Regia Autonomă Monitorul Oficial, 1999. 159 p.
7. URSU, V. *Vinovăția – Condiție inerentă a Răspunderii Juridice. Autoreferatul tezei de doctor în drept*. Chișinău, 2017.
8. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată în 1948 – [online]. <http://legislatie.resursepentru-democratie.org/>

[legea/declaratia-universala-a-drepturilor-omului.php](http://legislatie.resursepentru-democratie.org/legea/declaratia-universala-a-drepturilor-omului.php) [citată 01.11.2021].

9. NOVAC, S. *Examinarea litigiilor electorale de către instanțele judecătorești*. În: Materialele conferinței internaționale științifico-practice, cu privire la rolul instanțelor judecătorești în procesul electoral din Republica Moldova, din 29 octombrie 2013, Chișinău. Chișinău: Tipografia Centrală, p. 52–58.

10. GUCEAC, I. *Soluționarea litigiilor electorale – element de realizare a garanțiilor constituționale ale drepturilor electorale ale cetățenilor*. În: Administrarea Publică, 2019, nr. 1, p. 42–53.

11. *Regulamentul privind procedura de examinare și soluționare a contestațiilor de către organele electorale în perioada electorală, aprobat prin Hotărârea Comisiei Electorale Centrale*. Nr. 3353 din 20.07.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 10.08.2010, nr. 141–144/516.

12. *Legea cetățeniei Republicii Moldova*. Nr. 1024 din 02.06.2000 republicată. În: Monitorul Oficial al R.Moldova, ediție specială din 09.12.2005.

13. *Codul Administrativ al Republicii Moldova*. Nr. 116 din 19.07.2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.08.2018, nr. 309–320.

14. *Codul de Procedură Civilă al Republicii Moldova*. Nr. 225 din 30.05.2003 republicat. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.285-294/436 din 03.08. În conformitate cu ultimele modificări și completări din Monitorul Oficial al Republicii Moldova. Actualizat la 01.02.2019. Chișinău: Farmec-Lux, 2019, 176 p.

15. *Legea cu privire la administrația publică locală*. Nr. 436–XVI din 28.12.2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 09.03.2007, nr. 32-35/116.

16. POSTICA, A., TĂNASE, V. ș.a. *Studiu Promo Lex privind practica contenciosului electoral în Republica Moldova. Alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2014 și Alegerile locale generale din 14, 28 iunie 2015*. Chișinău 2016. 56 p. – [online]. https://promolex.md/wp-content/uploads/2016/08/Promo_Lex_RO_corect.pdf[citată 21.10.2021].

INFORMATII DESPRE AUTOR
GRĂU-PANȚUREAC Maria –
doctor în drept., lector universitar,
Academia de Studii Economice a Moldovei;

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR
GRĂU-PANȚUREAC Maria –
docteur en droit, university lecturer,
Academy of Economic Studies of Moldova;
griu_maria@mail.ru